

Jolanta Chwastyk-Kowalczyk

(Jan Kochanowski University in Kielce, Poland)
<https://orcid.org/0000-0002-3463-6432>
 E-mail: chwastyk@ujk.edu.pl

Barbara Radziłowska

(Independent researcher, Poznań, Poland)
<https://orcid.org/0000-0002-0720-1732>
 E-mail: radzilowscy@gmail.com

Los polskiego inteligenta na przykładzie dziejów Ignacego Zielińskiego – byłego żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, ekonomisty, pedagoga, lektora i tłumacza języka angielskiego. Studium biograficzno-archiwalne

The Fate of the Polish Intellectual Exemplified with the History of Ignacy Zieliński – a Former Soldier of the Polish Armed Forces in the West, an Economist, Pedagogue, English Lector and Translator. An Archival Biographical Study

PUBLICATION INFO			
			e-ISSN: 2449-8467 ISSN: 2082-6060
			
THE AUTHOR'S ADDRESS: Jolanta Chwastyk-Kowalczyk, the Institute of Journalism and Information of the Jan Kochanowski University in Kielce, 17 Uniwersytecka Street, Kielce 25-406, Poland Barbara Radziłowska, 12 D/10 Rubież Street, Poznań 62-612, Poland			
SOURCE OF FUNDING: Financed from the author's own funds			
SUBMITTED: 2020.09.09	ACCEPTED: 2021.09.03	PUBLISHED ONLINE: 2021.12.28	
WEBSITE OF THE JOURNAL: https://journals.umcs.pl/rh		EDITORIAL COMMITTEE E-mail: reshistorica@umcs.pl	
			

ABSTRACT

The article reminisces about the fate of a former soldier of the Polish Armed Forces in the West, economist, educator, English lecturer and translator – Ignacy Zieliński. The warfare caused his relocation from France to Great Britain, where as a second lieutenant of arms, delegated to Glasgow in 1941, he started working in civil education at the Center of the Correspondence Course in Commerce. Then, as the director of the Henry Brun State Secondary School of Commerce in Glasgow, he contributed to the creation of, and headed, the State Merchant Junior High School in Glasgow. Author of the script entitled *Commercial arithmetic*. During his stay in Great Britain, he could have completed his PhD studies at the Faculty of Arts at the Scottish University.

He returned to Poland by sea on the 21st of February 1946. Despite the harassment and surveillance by the communist authorities, he has been associated with economic vocational education since then. Mr. Zieliński served various administrative functions – he was the deputy director of the Commercial High School in Łódź. Dismissed for political reasons in September 1952, he was rehabilitated on a wave of „thaw” in January 1957 by the Rehabilitation Commission at the Teachers’ Union of the Polish Lodz District and reemployed afterwards. Until his retirement in 1965, he continued teaching vocational subjects, working as a sworn translator and an English language teacher. After quitting his professional career, he focused on conducting English courses and translations. He died in 1971.

Key words: Ignacy Zieliński (1898–1971), soldier of the Polish Armed Forces, Glasgow 1941–1946, Łódź 1946–1971, economist, sworn translator of English, lector, émigré press

STRESZCZENIE

Artykuł przypomina losy byłego żołnierza Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, ekonomisty, pedagoga, lektora i tłumacza języka angielskiego – Ignacego Zielińskiego. Wojenny los sprawił, że po przedostaniu się z Francji do Wielkiej Brytanii od 1941 r. podporucznik uzbrojenia został odkomenderowany do Glasgow, gdzie podjął pracę w szkolnictwie cywilnym w Ośrodku Korespondencyjnego Kursu Handlowego. Następnie jako dyrektor Państwowego Liceum Handlowego im. Henryka Bruna w Glasgow przyczynił się do utworzenia i kierował Państwowym Gimnazjum Kupieckim w Glasgow. Autor skryptu pt. *Arytmetyka handlowa*. W trakcie pobytu w Wielkiej Brytanii najprawdopodobniej ukończył studia doktorskie na Faculty of Arts na Scottish University.

Powrócił do Polski drogą morską 21 lutego 1946 r. Pomimo szykan i inwigilacji przez władze komunistyczne od tamtej pory związany ze szkolnictwem zawodowym ekonomicznym, pełnił różne funkcje administracyjne – był wicedyrektorem Liceum Handlowego w Łodzi. Zwolniony z przyczyn politycznych we wrześniu 1952 r., został zrehabilitowany na fali odwilży w styczniu 1957 r. przez Komisję Rehabilitacyjną przy Związku Nauczycielstwa Polskiego Okręgu Łódzkiego i z czasem przywrócony do pracy. Do przejścia na emeryturę w 1965 r. był nauczycielem przedmiotów zawodowych, tłumaczem przysięgłym i lektorem języka angielskiego. Po zakończeniu pracy zawodowej skupił się na prowadzeniu kursów języka angielskiego i tłumaczeniach. Zmarł w 1971 r.

Słowa kluczowe: Ignacy Zieliński (1898–1971), żołnierz PSZ, Glasgow 1941–1946, Łódź 1946–1971, ekonomia, tłumacz przysięgły j. angielskiego, lektor, prasa emigracyjna

Fot. Ignacy Zieliński. Źródło: prywatne archiwum córki Barbary Radziłowskiej

Prywatne archiwa pozwalają odtworzyć losy niezapomnianych postaci, w tym m.in. byłych żołnierzy Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, których potencjał po zakończeniu II wojny światowej i po decyzji powrotu do kraju nie został wykorzystany. Wręcz przeciwnie, ich codziennością były szykany, poniewierka, poniżenie, często więzienie.

Celem artykułu jest przywrócenie pamięci o jednym z nich, niezwykłym człowieku – Ignacym Zielińskim – byłym żołnierzu Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, ekonomiście, pedagogu, lektorze i tłumaczu przysięgłym języka angielskiego. Oparto go głównie na zachowanych dokumentach archiwalnych, będących w posiadaniu mieszkającej w Poznaniu córki – doktora nauk weterynaryjnych Barbary Radziłowskiej. Pomocna była także jakościowa analiza prasy: „Dziennika Polskiego”, „Orła Białego”, „Myśli Lotniczej”, zastosowana przy badaniu polskich czasopism emigracyjnych ukazujących się w Wielkiej Brytanii w czasie i po II wojnie światowej oraz paryskiej „Kultury”. Wykorzystano również metody: heurystyczną, monograficzną, krytycznej analizy dokumentów, analizy i krytyki piśmiennictwa.

PRZED WOJNĄ

Ignacemu Zielińskiemu urodzonemu 13 grudnia 1898 r. w Górze w województwie warszawskim, wyznania rzymskokatolickiego, według rozporządzenia Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 21 listopada 1933 r. nr I-Pr-4051/33 o organizacji szkolnictwa zawodowego, typu zasadniczego, stopnia licealnego i gimnazjalnego, w szkołach przysposobienia kupieckiego, przysposobienia administracyjno-handlowego i w szkołach dokształcających zawodowych, potwierdzono dyplomem wydanym w Warszawie, datowanym na 19 listopada 1936 r., kwalifikacje zawodowe nauczycielskie do nauczania: 1. Ekonomii; 2. Korespondencji handlowej i biurowości; 3. Geografii gospodarczej; 4. Arytmetyki handlowej w szkołach handlowych¹. Na dyplomie widnieje okrągła pieczęć z godłem państwa oraz podpis podsekretarza stanu Jerzego Ferek-Błęszyńskiego.

OKRES WOJNY

Z dniem 31 sierpnia 1939 r. podporucznik rezerwy Ignacy Zieliński został powołany do służby czynnej i przydzielony do Kierownictwa Zaopa-

¹ Prywatne archiwum Barbary Radziłowskiej w Poznaniu [dalej: PABR], Zbiór dokumentów Ignacego Zielińskiego [dalej: ZDIZ], Skan – Dyplom III Kwal-5171/36.

trzenia Uzbrojenia w Warszawie, odkomenderowany do ochrony dokumentów Sztabu Generalnego². Po klęsce wrześniowej z Warszawy przez Brześć, Besarabię, Rumunię dotarł do Francji, z której jednym z ostatnich transportów trafił wraz z I Korpusem do Glasgow w Szkocji, gdzie przebywał do zakończenia wojny.

W Glasgow był jednym z założycieli, a jednocześnie wykładowcą i dyrektorem Państwowego Liceum Handlowego im. H. Bruna w latach 1942–1945. Słuchaczami Liceum byli żołnierze zwolnieni z czynnej służby wojskowej, którzy znaleźli się w Wielkiej Brytanii w wyniku wojny.

10 października 1941 r. podporucznik rezerwy uzbrojenia Ignacy Zieliński został przydzielony do Stacji Zbrojnej Oficerów w Rothesay i dostał zezwolenie wydane przez Sztab Naczelnego Wodza na zamieszkanie w Glasgow oraz podjęcie pracy w szkolnictwie cywilnym w Ośrodku Korespondencyjnego Kursu Handlowego³.

Prowadzono akcję informacyjną o powstaniu tej placówki w polskiej prasie uchodźczej, chętnych szukano także wśród kadry Polskich Sił Powietrznych, stąd anonse zamieszczane w „Myśli Lotniczej”⁴. Warunkiem przyjęcia było ukończenie przedwojennej szkoły średniej ogólnokształcącej starego typu, liceum ogólnokształcącego, zawodowego nowego typu lub innej szkoły uznanej za równorzędną. Podawano czas rozpoczęcia nauki i, co najważniejsze, wiadomość, że nauka jest bezpłatna⁵.

Należy przypomnieć, że w Glasgow od 1941 r. działał Korespondencyjny Kurs Handlowy, a we wrześniu 1942 r. powstało Państwowe Liceum Handlowe im. Henryka Bruna – w 1943 r. uczyło się tam 250 Polaków. Informowano o tym w ówczesnym organie Rządu Polskiego na emigracji – „Dzienniku Polskim”⁶. W roku 1944 otwarto przy Liceum dwuletnie Gimnazjum Kupieckie. Wszystkie te placówki tworzyły Ośrodek Kształcenia Handlowego⁷. Słuchaczami Liceum byli żołnierze zwolnieni z czyn-

² PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie z dn. 2 IX 1939 r. wydane w Warszawie przez Kierownictwo Zaopatrzenia Uzbrojenia Nr 308/1310/Og. Org. Podpisane przez Kierownika Wydziału Administracji Kierownictwa Zaopatrzenia Uzbrojenia majora Henryka Wołowicza.

³ PABR, ZDIZ, Skan – pismo adresowane do Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych, Londyn, 29 X 1941, Sztab Naczelnego Wodza Oddział V L. dz. 3310/V/41 podpisane przez pułkownika Bystrana, poświadczony za zgodność z oryginałem Kierownik Ośrodka Korespondencyjnego Kursu Handlowego w Glasgow.

⁴ Np. „Myśl Lotnicza” 1942, nr 14, s. 2.

⁵ Np. „Myśl Lotnicza” 1942, nr 15, s. 2.

⁶ Jel., *Kurs Administracyjno-Ekonomiczny w Edynburgu*, „Dziennik Polski” 1943, nr 997, s. 2; *Zakończenie kursu administracji*, „Dziennik Polski” 1943, nr 1024, s. 4.

⁷ T. Radzik, *Szkolnictwo polskie w Wielkiej Brytanii w latach II wojny światowej*, Lublin 1986, s. 14.

nej służby wojskowej, którzy znaleźli się w Wielkiej Brytanii w wyniku działań wojennych.

Oficjalnie przedłużono odkomenderowanie Ignacego Zielińskiego do pracy i na dodatkowe studia, co potwierdza pismo na udzielenie mu dwuletniego urlopu, 21 stycznia 1942 r., przez Ministra Spraw Wojskowych gen. broni Władysława Sikorskiego, podpisanego za zgodność przez ppłk. Tadeusza Beresa⁸. Zachowały się udokumentowane uprawnienia wydane w języku angielskim przez Polish Centre of Commercial Correspondence Course i Polish Commercial College w Glasgow, podpisane przez dyrektora Witolda Bobińskiego i powołującego go na jego zastępcę 1 czerwca 1942 r.⁹ Także certyfikat wydany Ignacemu Zielińskiemu przez dr. Tadeusza Sulimirskiego, szefa Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych/Polish Board of Education, wydany w Londynie 2 grudnia 1942 r. w języku angielskim dla Labour Office, potwierdzający powołanie go na stanowisko dyrektora Polish Commercial College w Glasgow¹⁰.

Wyciąg z Rozkazu dziennego nr 177 z dn. 2 sierpnia 1941 r. wskazuje na to, że Komendant Stacji Zbrojnej Oficerów płk dypl. Szymon Kocur dziękuje w imieniu służby ppor. Ignacemu Zielińskiemu, który odchodził na inne stanowisko za „bardzo sumienną pracę w charakterze wykładowcy arytmetyki handlowej na Kursie II grupy wyszkolenia Stacji Zbrojnej Oficerów”¹¹.

Certyfikat z 28 września 1943 r. w języku angielskim podpisany przez ministra ks. Zygmunta Kaczyńskiego reprezentującego Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Rządu RP na Uchodźstwie w Londynie potwierdził kwalifikacje Ignacego Zielińskiego, który ukończył studia w zakresie Prawa i Ekonomii na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskując w 1929 r. dyplom magistra nauk ekonomiczno-politycznych¹². Wydano go w celu przedłożenia w Uniwersytecie w Glasgow.

7 października 1943 r. Ignacy Zieliński otrzymał pismo z tej placówki, informujące o przyjęciu go na studia na Faculty of Arts¹³ – nr ewidencyjny F6860. Zachowało się potwierdzenie opłaty 5 szylingów za aplikację cer-

⁸ PABR, ZDIZ, Skan – Udzielenie urlopu, Londyn, 20 I 1942, L.dz. 171/V/42, z okrągłą pieczęcią National Registration Officer Glasgow.

⁹ PABR, ZDIZ, Skan – Certificate, Reference No. 1106, Glasgow, 1 VII 1942.

¹⁰ PABR, ZDIZ, Skan – Certificate, L. dz. 3507/II, London, 2 XII 1942.

¹¹ PABR, ZDIZ, Skan – Wyciąg z Rozkazu dziennego nr 177 z dn. 2 VIII 1941 r. opatrzony okrągłą pieczęcią z polskim godłem orła w koronie z dwujęzycznym napisem: Komenda Stacji Zbrojnej Oficerów/Command Depot of Polish Officers.

¹² PABR, ZDIZ, Skan – Certificate Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, London, 28 IX 1943, l. dz. 6201/I.

¹³ PABR, ZDIZ, Pismo University of Glasgow – Admission to the Faculty of Arts No. 153, 7 X 1943.

tyfikatu dopuszczenia do programu na stopień doktora na Scottish University z 14 października 1943 r. Najprawdopodobniej studia doktorskie ukończył, zdobył absolutorium i starał się uzyskać stopień naukowy doktora, o czym świadczy tłumaczenie dokumentu z 1953 r. skierowanego do Kolegium do spraw przyjęć na Uniwersytety Szkockie¹⁴. Zachowało się tylko zdjęcie, na którym przemawia na Uniwersytecie Szkockim (herb) i być może jest to związane z jego pracą doktorską.

W prywatnym archiwum odnajdujemy także oficjalne pismo Ministra Urzędu Oświaty i Spraw Szkolnych (Polish Abroad of Education) dr. Tadeusza Sulimirskiego z dn. 28 czerwca 1943 r. do Ignacego Zielińskiego, powołującego go na stanowisko po ustępującym dyrektorze Witoldzie Bobińskim Państwowego Liceum Handlowego im. H. Bruna w Glasgow¹⁵. Funkcję tę objął 1 lipca 1943 r. z miesięcznym uposażeniem 40 funtów szterlingów. Pensum obejmowało 6 godzin nauczania tygodniowo. Termin protokolarnego objęcia agend upływał 5 lipca 1943 r. Jeden egzemplarz protokołu zdawczo-odbiorczego był zobowiązany przedłożyć Urzędowi Oświaty i Spraw Szkolnych.

Ale już 1 grudnia 1943 r. mgr Ignacy Zieliński podpisał umowę o pracę na czas nieokreślony z ministrem ks. Zygmuntem Kaczyńskim, reprezentującym Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Rządzie RP na Uchodźstwie¹⁶. Przyjął obowiązki pracownika umysłowego w służbie państwowej i objął stanowisko dyrektora Państwowego Liceum Handlowego w Glasgow. Na poczet trzymiesięcznego okresu próbnego zaliczono mu czas pracy w charakterze nauczyciela – przebyty w służbie państwowej – okres po dniu 30 września 1939 r., a przed zawarciem rzeczonyj umowy. Uposażenie miesięczne, płatne z góry, wynosiło 44 funty szterlingi, przy równoczesnym obowiązku uczenia bezpłatnie 6 godzin tygodniowo. W razie podróży służbowych przysługiwały mu diety i zwrot kosztów podróży. Ponadto w razie niemożności pełnienia obowiązków służbowych wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, a także w razie wykluczenia z zajęć przez władze sanitarne, zachowywał prawo do wynagrodzenia przez okres trzech miesięcy. Umowa gwarantowała po rocznej pracy prawo do płatnego urlopu w czasie trwania ferii letnich, po uprzednim zakończeniu wszystkich prac związanych z jego obowiązkami, nie krótszego jednak niż dwa tygodnie rocznie.

¹⁴ PABR, ZDIZ, Skan – Tłumaczenie zaświadczenia F6951 dokonane przez tłumacza przysięgłego Józefa Fajnberga, Łódź, 14 V 1953.

¹⁵ PABR, ZDIZ, Skan – Pismo skierowane do Ignacego Zielińskiego L. dz. 4023/I.

¹⁶ PABR, ZDIZ, Skan umowy o pracę.

Odrębnym pismem z 26 lipca 1943 r. minister W.R. i O.P. ks. Zygmunt Kaczyński powierzył mu obowiązki dyrektora Ośrodka Kształcenia Handlowego w Glasgow¹⁷. Ignacy Zieliński agendy miał przejąć od Witolda Bobińskiego.

W związku z utworzeniem Państwowego Gimnazjum Kupieckiego w Glasgow, mającego siedzibę przy 34 West George Street, Glasgow C. 2 – od dnia 10 kwietnia 1944 r. pełnienie obowiązków dyrektora Ignacemu Zielińskiemu powierzył w imieniu ministra sekretarz generalny Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Rządzie RP na Uchodźstwie w Londynie prof. dr Adam Skąpski. Z pisma datowanego na 25 kwietnia 1944 r. w Londynie skierowanego do Ignacego Zielińskiego wynika, że jego prawa i obowiązki na tym stanowisku określał statut tej placówki. Ponadto, że poza pobieranym przez Ignacego Zielińskiego wynagrodzeniem za kierownictwo Liceum Handlowym nie było przewidziane jakiegokolwiek dodatkowe wynagrodzenie za pełnienie funkcji dyrektora Gimnazjum Kupieckiego¹⁸.

Niebawem prof. dr Adam Skąpski wystosował pismo 26 maja 1944 r. do Kierownika Korespondencyjnego Kursu Handlowego w Glasgow, przyjmujące sprawozdanie z Kursu Przygotowawczo-Sprawdzającego dla uczestników Kursu Handlowego odbytego w dniach 4–10 maja 1944 r., dziękując gronu wykładowców za „bezinteresowną i tak owocną pracę”¹⁹.

Reasumując, Ignacy Zieliński w Glasgow był jednym z założycieli, a jednocześnie wykładowcą i dyrektorem Państwowego Liceum Handlowego im. Henryka Bruna w latach 1942–1946.

PO WOJNIE

Ignacy Zieliński po zakończeniu II wojny światowej nie skorzystał z możliwości pozostania w Wielkiej Brytanii i nie zapisał się do Polish Resettlement Corps²⁰. 20 stycznia 1945 r. dwujęzycznym rozkazem – w ję-

¹⁷ PABR, ZDIZ, Skan pisma – Londyn, z dn. 26 VII 1943 r. od ministra W.R. i O.P. ks. Zygmunta Kaczyńskiego do Ignacego Zielińskiego zam. W Glasgow, L.dz. 4545/VI/Je/T2.

¹⁸ PABR, ZDIZ, Skan pisma z dn. 25 IV 1944 r. z Londynu skierowanego do Ignacego Zielińskiego z Polish Abroad Education 4052/VI/WJ/EC.

¹⁹ PABR, ZDIZ, Skan pisma Londyn, z dn. 22 V 1944 r. MWRiOP L.dz.5189/VI/WJ/EC.

²⁰ Polish Resettlement Corps – Polski Korpus Przysposobienia i Rozmieszczenia (PKPR) – był formacją ochotniczą utworzoną przez władze brytyjskie na przełomie sierpnia i września 1946 r. (formalne zapisy od marca 1947 r.), służącą demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych, podlegających władzom RP na Uchodźstwie. Stworzono go, by pomóc żołnierzom PSZ przysposobić się do życia cywilnego. Mogli do niej wstępować żołnierze odbywający służbę w PSZ przed 1 VI 1945 r. Liczba osób wcielonych do PKPR

zyku polskim i angielskim – Ministerstwa Obrony Narodowej Rządu RP na Uchodźstwie w Wielkiej Brytanii został podporucznikowi uzbrojenia Ignacemu Zielińskiemu udzielony długoterminowy urlop na okres jednego roku od dnia 26 stycznia 1945 r.²¹ Ignacy Zieliński miał obowiązek zameldować Komendantowi Kadry Ewidencyjnej Oficerów każdą zmianę adresu lub miejsca zamieszkania w ciągu trzech dni. Oficera długoterminowo urlopowanego obowiązywało noszenie ubrania cywilnego przez czas przebywania na tym urlopie.

Były to konieczne formalności związane z niestabilną sytuacją polityczną i zmieniającymi się warunkami pobytu Polaków w Wielkiej Brytanii. Trwała bowiem wielka dyskusja, szeroko komentowana w polskiej prasie wychodźczej na temat demobilizacji Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Panowała atmosfera przygnębienia, gorycz zwycięstwa, ponieważ byli bohaterowie walk o Wielką Brytanię dostali „pięścią w łeb!”²². Autorzy innych publikacji wyrażali swoje opinie w tym samym duchu²³. Szczegółowy opis napięć, rozczarowań i niepokojów tamtego okresu Polaków na Wyspach odnajdziemy w publikacji Jolanty Chwastyk-Kowalczyk pt. *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, w rozdziale *Problemy Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia*²⁴, a wcześniej wielu innych autorów²⁵. Należy zaznaczyć, że artykuły w londyńskim „Dzienniku Polskim i Dzienniku Żołnierza” nie różniły się od wspomnień płk. Stanisława Pstrokońskiego, w których napisał: „Rozbrojona masa żołnierska zamieniała się stopniowo na bezdomny, bezsilny rozgoryczony tłum poniewieranych wygnańców, których podstępnie wywieziono na

---

szacowana jest na 103–114 tys. Rozwiązanie PKPR nastąpiło 30 IX 1949 r. Ostatnie kontrakty upłynęły w październiku 1950 r. Dopiero od 1 I 1950 r. brytyjskie Ministerstwo Pracy pozwoliło Polakom na wolny wybór zawodu i zatrudnienia. Zob. również: *Swoboda poszukiwania pracy w Anglii*, „Orzeł Biały” 1950, nr 13 (404), s. 2; F. Zweig, *Robotnik polski w Anglii*, „Kultura” 1954, 3, s. 94–100; M. Nurek, *Gorycz zwycięstwa. Los Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie po II wojnie światowej 1945–1949*, Gdańsk, 2009, s. 335–506; J.A. Radomski, *Demobilizacja Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w latach 1945–1951*, Kraków 2009, s. 85–106; J. Chwastyk-Kowalczyk, *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, Kielce 2011, s. 187–252.

²¹ PABR, ZDIZ, Zaświadczenie nr 564/45 L.dz. 726 Org./Pers. z dn. 20 I 1945 r.

²² J. Głębocki, *Pięścią w łeb! Pożegnanie RAF w Newton*, „Skrzydła” 1946, nr 22/495, s. 4.

²³ Np.: J. Ochman, *Przysposobienie do zawodów cywilnych żołnierzy Sił Powietrznych*, „Myśl Lotnicza” 1945, nr 48, s. 296–297.

²⁴ J. Chwastyk-Kowalczyk, *op. cit.*, s. 197–252.

²⁵ Np.: T. Wyrwa, *Bezdroża dziejów Polski. Kraj i emigracja po 1 września 1939 roku*, Lublin 1998, s. 165; Z. Broncel, *Marginesy emigracji*, „Kultura” 1956, 4 (102), s. 24–25; M. Wańkiewicz, *Kundlizm*, Rzym 1947, s. 5; A. Blum, *Moja zimna wojna. Wspomnienia emigracyjne*, Londyn 1984, s. 16.

brytyjskie targowisko, chłopom i fabrykantom angielskim na parobków oraz krajom zamorskim do nabycia”²⁶.

Na łamach polskich czasopism uchodźczych w Wielkiej Brytanii tylko raz (by nie zadrażniać stosunków z Anglikami) ukazał się wyczerpujący raport władz wojskowych w pełni obnażający piętrenie przez władze brytyjskie przeszkód w dążeniu do uzyskania wykształcenia przez Polaków w czasie wojny i tuż po niej. Został on sporządzony przez Wydział Dowództwa Polskich Sił Powietrznych i opublikowany w lutym 1946 r. w miesięczniku „Myśl Lotnicza”²⁷.

W tych niesprzyjających warunkach Ignacy Zieliński niezmiennie trwał na swoim posterunku oświatowym, nadal kierował Ośrodkiem Kształcenia Handlowego w Glasgow i pozostałymi, wchodzącymi w jego skład placówkami, gdzie prowadzono intensywne działania nad opracowaniem wytycznych współpracy tych ośrodków oświatowych z akcją szkolenia handlowego w Siłach Zbrojnych jesienią 1945 r. Generał dywizji dr Józef Zajac reprezentujący Inspektorat Szkolenia Zawodowego Polskich Sił Zbrojnych 8 listopada 1945 r. oficjalnie poinformował Ignacego Zielińskiego o tym, że wprowadził do użytku szkolenia zawodowego w Polskich Siłach Zbrojnych prospekt i program Kursów Handlowych, opracowany na podstawie materiałów i programów szczegółowych dostarczonych przez nauczycieli kierowanego przez niego Ośrodka²⁸. W piśmie podziękował za „bezinteresowny udział w tych pracach oraz za zapewnienie czynnej pomocy O.K.H. w śledzeniu postępów nauczania i przeprowadzeniu egzaminów końcowych”.

Zachowała się umowa o pracę sporządzona w języku angielskim datowana na dzień 12 listopada 1945 r. zawarta pomiędzy hrabią Edwardem Raczyńskim, kierującym Polish Representative in the Interim Treasury Committee for Polish Questions w Wielkiej Brytanii a Ignacym Zielińskim powierzająca mu od 1 sierpnia 1945 r. na czas nieokreślony obowiązki dyrektora lub innych podobnych obowiązków wyznaczonych przez Educational Branch of the Interim Treasury Committee for Polish Questions w jednej ze szkół lub innych placówek edukacyjnych w obrębie granic Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii²⁹. Tak jak w poprzedniej umowie, miesięczne uposażenie wynosiło 44 funty szterlingi, przy równoczesnym obowiązku uczenia bezpłatnie 6 godzin tygodniowo. W razie

²⁶ S. Pstrokoński, *Kapitulacja Polskich Sił Zbrojnych. Ocena, konsekwencje, odpowiedzialność*, Londyn 1948, s. 22.

²⁷ *Praca oświatowa w lotnictwie*, „Myśl Lotnicza” 1946, nr 53, s. 455–466.

²⁸ PABR, ZDIZ, Skan – pismo od Inspektoratu Szkolenia Zawodowego Sił Zbrojnych do Ignacego Zielińskiego, L.dz. 38/-/45/ Nauk, Londyn, 8 XI 1945.

²⁹ PABR, ZDIZ, Skan – Employment Agreement, London, 12 XI 1945.

podróży służbowych przysługiwały diety i zwrot kosztów podróży. Ponadto w razie niemożności pełnienia obowiązków służbowych wskutek choroby lub nieszczęśliwego wypadku, a także w razie wykluczenia z zajęć przez władze sanitarne, zachowywał prawo do wynagrodzenia przez okres trzech miesięcy. Umowa gwarantowała po rocznej pracy prawo do płatnego urlopu w czasie trwania ferii letnich, po uprzednim zakończeniu wszystkich prac związanych z jego obowiązkami, nie krótszego jednak niż dwa tygodnie rocznie.

Urlopowanie zostało przedłużone kolejnym dwujęzycznym rozkazem – w języku polskim i angielskim – Sztabu Głównego Komendy Kadry Ewidencyjnej Oficerów (Officers Record Office – Polish Forces) – zaświadczenie z dnia 1 lutego 1946 r.³⁰ Udzielono mu długoterminowego urlopu na okres jednego roku od dn. 23 stycznia 1946 r. Ignacy Zieliński miał obowiązek zameldować tej instytucji każdą zmianę adresu lub miejsca zamieszkania.

Ignacy Zieliński decyzję o opuszczeniu Wielkiej Brytanii i powrocie do Polski podjął, ponieważ jego żona Maria nie mogła opuścić kraju, opiekując się chorą, w podeszłym wieku matką oraz synem Andrzejem urodzonym w 1939 r., z którymi przeżyła okupację w Łodzi. Państwo Zielińscy przewidywali, iż wszelkie starania o zgodę na wyjazd rodziny z kraju skończyłyby się niepowodzeniem.

Zachował się protokół zdawczo-odbiorczy Ośrodka Kształcenia Handlowego w Glasgow, spisany 6 lutego 1946 r., w którym czytamy, że zdającym był mgr Ignacy Zieliński, a odbierającym Józef Follprecht³¹. Kierujący zdał dokumentację: Liceum Handlowego, Gimnazjum Kupieckiego, Korespondencyjnego Kursu Handlowego oraz Powielarnię wraz z personelem zgodnie z listami płac z 1 lutego 1946 r. W protokole zaznaczono, że: „W szczególności przejęto Kancelarię Ośrodka Kształcenia Handlowego wraz z aktami, biblioteką, inwentarzem oraz rachunkiem w British Linen Bank, wskazujący na stan funtów: 182.14.10. Księgę kasową zamknięto w dn. 5 lutego 1946 r. saldem w wysokości 182.14.10 funtów”.

Po załatwieniu formalności w Konsulacie Generalnym Rzeczypospolitej Polskiej w Londynie, czyli odebraniu kwestionariuszy paszportowych wraz z paszportem oraz kwestionariuszy repatriacyjnych z instrukcją, został wciągnięty na listę repatriantów wyjeżdżających najbliższym trans-

³⁰ PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie nr 75. Pers. II 46 z dn. 23 I 1946 r. poświadczono okrągłą pieczęcią z polskim godłem – orłem w koronie Komendy Kadry Ewidencyjnej Oficerów (Officers Record Office – Polish Forces) w Wielkiej Brytanii.

³¹ PABR, ZDIZ, Skan – Protokół zdawczo-odbiorczy Ośrodka Kształcenia Handlowego w Glasgow, 6 II 1946.

portem, który miał opuścić Londyn około 15 lutego 1946 r.³² Pismo w tej sprawie było adresowane do Ignacego Zielińskiego na ówczesne miejsce zamieszkania, czyli 6 Crown Circus, Glasgow W. 2.

Ignacy Zieliński przed wyjazdem upoważnił Władysława Jędrala do działania w jego imieniu w sprawie wydania drukiem jego podręcznika pt. *Arytmetyka handlowa*, w szczególności do zawarcia umowy o dzieło, do podjęcia honorarium autorskiego oraz wszelkich innych należności, jakie mogły mu przyspaść od instytucji cywilnych, wojskowych lub prywatnych³³. Upoważnił także mgr. Tadeusza Wojciechowskiego do przeprowadzenia korekty tej publikacji. W obu przypadkach ustalił wysokość wynagrodzenia za wykonane czynności w wysokości 10 procent wartości honorarium autorskiego³⁴. Niestety podręcznik nie ukazał się drukiem. Janina Zabielska odnotowała natomiast w *Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland*, że *Arytmetyka handlowa* Ignacego Zielińskiego ukazała się w technice powielanej w pięciu zeszytach w Glasgow w latach 1942–1943³⁵. Jako nakładca widnieje Ośrodek Korespondencyjnego Kursu Handlowego. Przyczyną mogła być dramatyczna sytuacja finansowa polskich firm wydawniczych w Wielkiej Brytanii po cofnięciu uznania Rządowi Polskiemu na Uchodźstwie 5 lipca 1945 r. i gwałtowny spadek produkcji wydawniczej.

Należy również wspomnieć, że ten powielany w czterech zeszytach skrypt (inna liczba zeszytów niż u Zabielskiej) dostosowany do programu nauki obowiązującego w gimnazjach kupieckich i liceach handlowych, wydanych w Glasgow w 1942 r., odnotował Tadeusz Sawicki w *Roczniku Bibliograficznym druków w języku polskim oraz w językach obcych o Polsce wydanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej 1. I. 1942–31. XII. 1942/ Bibliographical Year Book Works in Polish and works relating to Poland, 1. I. 1942–31. XII. 1942*, w tomie drugim, wydanym przez Olivier and Boyd w Edynburgu w 1943 r. – trzy zeszyty³⁶ oraz w tomie trzecim – czwarty

³² PABR, ZDIZ, Skan – Pismo z Konsulatu Generalnego Rzeczypospolitej Polskiej, Londyn, 9 I 1946, L.dz.1646/K/46/KU/EK podpisane w imieniu Konsula Generalnego E. Wojnarowska.

³³ PABR, ZDIZ, Skan – Upoważnienie dla Władysława Jędrala, Londyn, 13 II 1946.

³⁴ PABR, ZDIZ, Skan – Upoważnienie dla mgr. Tadeusza Wojciechowskiego, Londyn, 13 II 1946.

³⁵ J. Zabielska, *Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland*, t. 1, (1939–1951), London 1960, poz. 5525, s. 691; W kontynuacji pt. *Supplements to 1939–1982*, London 2001 – nie ma śladu, by podręcznik wydano drukiem.

³⁶ *Rocznik Bibliograficzny druków w języku polskim oraz w językach obcych o Polsce wydanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej 1.I.1942–31.XII.1942/ Bibliographical Year Book Works in Polish and works relating to Poland, 1.I.1942–31.XII.1942*, oprac. T. Sawicki, t. 2, Edinburgh 1943, s. 48, poz. 1074 (z. 1), poz. 1075 (z. 2), poz. 1076 (z. 3) w dziale XX Przemysł. Handel.

zeszyt³⁷. Ten skrypt w czterech zeszytach w maszynopisie powielanym jest obecnie dostępny w Polsce w Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Bibliotece Jagiellońskiej³⁸.

Ignacy Zieliński transportem nr 14 wypłynął 10 lutego 1946 r. z Londynu na pokładzie statku s/s „Ragne” i przybył 21 lutego 1946 r. do Polski, rejestrując się w Punkcie Przyjęć w Gdyni Porcie³⁹. Na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 maja 1945 r. dotyczącego repatriacji mógł udać się we wskazane miejsce, korzystając z pierwszeństwa i prawa do bezpłatnego przejazdu wszelkimi środkami lokomocji. Otrzymał zapomogę w kwocie 100 złotych i bilet kolejowy, by udać się do Łodzi. Na pobyt czasowy został zameldowany w Łodzi 27 lutego 1946 r. przy ul. Targowej 16.

Przywiózł ze sobą dokument wydany w Londynie 5 lutego 1946 r. przez Interim Treasury Committee for Polish Question Educational Branch podpisany przez Kierownika Działu Oświaty – prof. dr. Tadeusza Sulimirskiego potwierdzającego, że Ignacy Zieliński w okresie od 1 listopada 1941 r. do 15 lutego 1946 r. pełnił obowiązki dyrektora Ośrodka Kształcenia Handlowego oraz dyrektora Państwowego Liceum Handlowego i Gimnazjum Kupieckiego w Glasgow⁴⁰. Czytamy w nim: że „W czasie swej pracy wyróżnił się p. Zieliński swymi wybitnymi zdolnościami pedagogicznymi i organizacyjnymi i zyskał sobie powszechne uznanie władz przełożonych oraz poważanie u kształcącej się młodzieży. W związku z powziętą decyzją natychmiastowego powrotu do Kraju, odszedł na własną prośbę”.

W związku z decyzją powrotu do Polski i rezygnacją z pełnionych funkcji w Glasgow z tą samą datą Ignacy Zieliński otrzymał od prof. dr. Tadeusza Sulimirskiego pismo wyrażające „najserdeczniejsze podziękowanie za dotychczasową niezwykle owocną pracę na powierzonych placówce. W okresie blisko pięcioletniej pracy Pana w charakterze kierownika ważnej placówki oświatowej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Londynie, a następnie Działu Oświaty Tymczasowego Komitetu Treasury do Spraw Polskich, dobrze się Pan zasłużył sprawie

³⁷ *Rocznik Bibliograficzny druków w języku polskim oraz w językach obcych o Polsce wydanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej 1.I.1943–31.XII.1943/ Bibliographical Year Book Works in Polish and works relating to Poland, 1.I.1943–31.XII.1943*, oprac. T. Sawicki, t. 3, Edinburgh 1944, w dziale XX Przemysł. Handel., s. 189, poz. 1733 (z. 4).

³⁸ <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Baza+KRAK7> [dostęp: 25 VI 2020].

³⁹ PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie nr 779335/42.028 wydane na druku Państwowego Urzędu Repatriacyjnego Ministerstwa Administracji Rzeczypospolitej Polskiej dn. 21 II 1946 r., ważne do 9 III 1946 r.

⁴⁰ PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie Interim Treasury Committee for Polish Question Educational Branch, Londyn, 5 II 1946.

kształcenia młodzieży polskiej na Obczyźnie, Pańska pionierska paca na terenie Szkocji dla stworzenia Ośrodka Kształcenia Handlowego zyskała sobie ogólne uznanie i powszechny szacunek. Życzę Panu dalszej owocnej pracy oświatowej w Kraju oraz łączę wyrazy wysokiego poważania”.

Po powrocie z Wielkiej Brytanii poddawany był licznym represjom, a cała rodzina inwigilacji. Sytuacja w Polsce nie napawała optymizmem, było ciężko, co Ignacy Zieliński przypłacił poważną chorobą zakończoną operacją żołądka w 1952 r. z konsekwencją wewnętrznych krwotoków i anemią. Według zaleceń lekarzy powinien był unikać wszelkiego rodzaju silnych emocji i stresów, co było prawie niewykonalne. Jego praca zawodowa była pełna zawirowań i mimo posiadania znakomitych kwalifikacji, co zostało docenione w Wielkiej Brytanii, o zatrudnienie w kraju nie było łatwo. W rodzinnym archiwum zachowało się zdjęcie, na którym Ignacy Zieliński stoi w wojskowym płaszczu pozbawionym dystynkcji, a jego twarz wyraża tragizm sytuacji, z jaką musiał się zmierzyć po powrocie do Polski.

By kontynuować zawód nauczyciela przedmiotów zawodowych, musiał ukończyć w Polsce różne kursy i szkolenia, zwłaszcza jeśli miał sprawować funkcje administracyjne. Przykładowo, zaświadczenie z 8 marca 1951 r. wydane przez Związek Nauczycielstwa Polskiego potwierdza, że Ignacy Zieliński – wicedyrektor Liceum Handlowego w Łodzi (prawidłowa nazwa: Liceum Administracyjno-Gospodarcze w Łodzi) – „złożył drugie kolokwium z zakresu wiadomości objętych programem samokształcenia ideologicznego przed Okręgową Komisją Kolokwialną Okręgu ZNP w Wielkiej Łodzi z wynikiem dobrym”⁴¹.

Miesiąc później, 7 kwietnia 1951 r., Centralny Urząd Szkolenia Zawodowego wydał Ignacemu Zielińskiemu – zatrudnionemu w Liceum Administracyjno-Gospodarczym w Łodzi (ul. Lipowa 16) – zaświadczenie równoznaczne z ukończeniem kursu pedagogicznego, zgodnego z ówczesnymi przepisami o kwalifikacjach zawodowych do nauczania w szkołach i na kursach zawodowych⁴². Wynika z niego, że „złożył egzamin z zakresu wiadomości objętych obowiązkiem samokształcenia ideologicznego, zgodnego z Instrukcją Prezesa Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego z dn. 13 grudnia 1949 r. (Nr III KN-5224/49) przed Państwową Komisją Egzaminacyjną w Łodzi z wynikiem bardzo dobrym”.

Od 1 marca 1946 r. do 31 sierpnia 1952 r. był nauczycielem w Technikum Finansowym nr 2 Ministerstwa Finansów w Łodzi mieszczącym się

⁴¹ PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie ZNP Zarząd Okręgu w Łodzi nr 1681/906.

⁴² PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie Centralnego Urzędu Szkolenia Zawodowego Nr KN-22?XXXVIII, Łódź, 7 IV 1951.

przy ul. Lipowej 16⁴³. Odbyte kursy na niewiele się zdały, bowiem został zwolniony z pracy we wrześniu 1952 r. Gdy zwrócił się do Wydziału Oświaty w sprawie zatrudnienia, otrzymał w dniu 4 lipca 1953 r. odmowę z powodu „braku wolnych miejsc”⁴⁴. Na własną prośbę powrócił to tej placówki od 1 września 1959 r., gdzie został przeniesiony ze Szkoły Podstawowej TPD 19 w Łodzi. Tam pracował do emerytury, na którą przeszedł 31 października 1965 r.⁴⁵

Na fali odwilży politycznej w Polsce 1956 r. wystąpił o rehabilitację i przywrócenie do pracy. Dopiero 12 stycznia 1956 r. Prezydium Rady Narodowej Wydział Oświaty udzieliło Ignacemu Zielińskiemu zezwolenia na nauczanie języka angielskiego na kursach organizowanych przez instytucje i zakłady pracy na terenie miasta Łodzi⁴⁶. Bez pracy pozostawał do czasu zatrudnienia w Szkole Podstawowej TPD 19 w Łodzi z dniem 1 czerwca 1956 r., gdzie zarabiał 1500 złotych miesięcznie⁴⁷.

Na podstawie dokumentów archiwalnych ustalono, że 12 stycznia 1957 r. Komisja Rehabilitacyjna przy Związku Nauczycielstwa Polskiego Okręgu Łódzkiego w składzie: J. Koryciński, O. Tyczkowski, F. Jezierski, J. Łukaszewicz i J. Polakowski, po dokładnym rozpatrzeniu sprawy byłego nauczyciela i zastępcy dyrektora Technikum Finansowego w Łodzi przy ul. Lipowej 16, wniesionej przez tamtejszą ZOZ na posiedzeniach w dn. 23 grudnia 1956 r. i 12 stycznia 1957 r. stwierdziło, że „zwolnienie I. Zielińskiego wynikało tylko z braku zaufania dla tych nauczycieli, którzy w okresie okupacji przebywali w krajach zachodnich, a więc było pozbawione jakichkolwiek podstaw prawnych i moralnych”⁴⁸. Na tej podstawie Komisja Rehabilitacyjna wystąpiła do Dyrekcji Okręgowej Szkolenia Zawodowego w Łodzi z następującymi trzema wnioskami: 1. Zwol-

⁴³ PABR, ZDIZ, Skan – Zaświadczenie – L. dz. 1363/54, Łódź, 6 IX 1954, poświadczające zatrudnienie w pełnym wymiarze godzin w charakterze nauczyciela, wydane w celu przedłożenia w Oddziale Oświaty Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej Łódź-Śródmieście.

⁴⁴ PABR, ZDIZ, Skan – pismo z Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi, Wydział Oświaty, L. dz. 0.II – 11h/53, Łódź, podpisane za Kierownika Wydziału przez Kazimierza Olenderczyka.

⁴⁵ PABR, ZDIZ, Skan – pismo z Kuratorium Okręgu Szkolnego m. Łodzi, L. dz. KOS. IIIId-8a/97/58, Łódź, 8 V 1959.

⁴⁶ PABR, ZDIZ, Skan – pismo z Prezydium Rady Narodowej m. Łodzi, Wydział Oświaty, Oddział Oświaty Dorosłych, 12 I 1956.

⁴⁷ PABR, ZDIZ, Skan – pismo – L. dz. O.VIII-8b/6/56 – dotyczące wymiaru uposażenia opieczetowane przez Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej Łódź-Śródmieście, Oddział Oświaty, L. dz. 1-0-91/154/57, 15 IV 1957.

⁴⁸ PABR, ZDIZ, Skan – Protokół posiedzenia Komisji Rehabilitacyjnej przy Związku Nauczycielstwa Polskiego Okręgu Łódź z dn. 12 I 1957 r. podpisany przez przewodniczącego Komisji J. Korycińskiego.

nienie Ignacego Zielińskiego było bezpodstawne i krzywdzące; 2. Należy przywrócić do pracy w szkolnictwie zawodowym na terenie Łodzi, zgodnie z kwalifikacjami; 3. Zaliczyć lata od chwili zwolnienia, tj. 1 września 1952 r. do wymiaru uposażenia i wysługi emerytalnej.

Po tym piśmie 10 czerwca 1957 r. Dyrekcja Okręgowa Szkolnictwa Zawodowego w Łodzi zawiadomiła Ignacego Zielińskiego, że „pragnąc przyjść z pomocą Obywatelowi w zatrudnieniu go w charakterze nauczyciela, mimo braku miejsc w szkolnictwie zawodowym – wyraża gotowość umożliwienia Obywatelowi w porozumieniu z Wydziałem Oświaty P.R.N. zatrudnienie w szkolnictwie podstawowym lub w miarę możliwości w szkolnictwie średnim ogólnokształcącym”⁴⁹. Oczekiwano, że Ignacy Zieliński złoży podanie o pracę do DOSZ w Łodzi do dnia 19 czerwca 1957 r. Jednocześnie powiadomiono, że niezłożenie podania w tym terminie będzie traktowane jako rezygnacja z pomocy DOSZ w uzyskaniu zatrudnienia w szkolnictwie, co nie wykluczało załatwienia tej kwestii we własnym zakresie. Pismo podpisał Naczelnik Wydziału Kadr Piotr Janus.

W 1958 r. ukazał się nakładem Państwowych Zakładów Wydawnictw Szkolnych *Podręcznik do nauki języka angielskiego dla dorosłych*, wspólnego autorstwa polskiego historyka literatury angielskiej, profesora Uniwersytetu Łódzkiego i Warszawskiego Tadeusza Grzebieniowskiego i Ignacego Zielińskiego. Nic dziwnego, bowiem Ignacy Zieliński znakomicie znał język angielski i po wojnie był lektorem oraz tłumaczem przysięgłym. Zachowała się jedna z umów Państwowego Wydawnictwa Naukowego Oddział w Łodzi z Ignacym Zielińskim na prowadzenie kursu języka angielskiego dla pracowników oddziału w dwóch grupach po dwie godziny tygodniowo każda, w okresie od listopada 1959 r. do maja 1960 r. (włącznie)⁵⁰. Honorarium wynosiło 1000 zł miesięcznie płatne z dołu.

Zachowana dokumentacja dowodzi, że nie miał poczucia bezpieczeństwa poprzez zapewnienie stałego etatu, ponieważ umowy o pracę były zawierane tylko na czas określony, z reguły na rok i w niewielkim wymiarze godzin. Przykładowo od 15 stycznia do 15 czerwca 1959 r. był lektorem języka angielskiego w Okręgowym Związku Zawodowym Pracowników Służby Zdrowia PRL⁵¹. Kurs obejmował dwie godziny lekcyjne tygodniowo. Otrzymywał za to 500 złotych miesięcznie.

⁴⁹ PABR, ZDIZ, Skan – Pismo sygnowane pieczęcią Dyrekcji Okręgowej Szkolnictwa Zawodowego w Łodzi, Łódź, 10 VI 1957, nr K-7a/45/57.

⁵⁰ PABR, ZDIZ, Skan – umowa Państwowego Wydawnictwa Naukowego Oddział w Łodzi z I. Zielińskim, Łódź, 2 XI 1959, podpisane przez dyrektora E. Dzunďę.

⁵¹ PABR, ZDIZ, Skan – umowa o pracę na czas oznaczony zawarta 15 I 1959 r. w Łodzi ze Związkiem Zawodowym Pracowników Służby Zdrowia PRL Okręgu w Łodzi.

Na okres od 3 października 1960 r. do 15 czerwca 1961 r. Towarzystwo Wiedzy Powszechnej Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności, Zarząd Wojewódzki w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 89 zawarł z Ignacym Zielińskim umowę na przeprowadzenie wykładów z języka angielskiego stopnia II i IV, płatne po 40 złotych za każdą odbytą godzinę lekcyjną (45 minut)⁵².

Schorowany Ignacy Zieliński na emeryturę przeszedł w roku 1965. Pomimo złego stanu zdrowia pracował nadal, miał bowiem na utrzymaniu rodzinę. Córka Barbara urodzona w 1946 r. w Łodzi studiowała na Wydziale Weterynaryjnym SGGW w Warszawie. Syn ukończył stomatologię w Łodzi, a następnie kontynuował naukę na Wydziale Lekarskim w Białymstoku.

W roku szkolnym 1968/1969 był lektorem języka angielskiego w Państwowej Wyższej Szkole Muzycznej w Łodzi przy Al. 1 Maja 6⁵³. Przez 10 miesięcy płacono mu 922 złote miesięcznie. Kolejne zatrudnienie w charakterze nauczyciela języka angielskiego podjął od 1 września 1969 r. do 31 sierpnia 1970 r. w Państwowej Szkole Medycznej Techników Dentystycznych w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej 114⁵⁴. Miał zajęcia cztery godziny tygodniowo z obowiązkiem uczestniczenia w posiedzeniach rady pedagogicznej, z uposażeniem 412 złotych miesięcznie.

W międzyczasie wykonywał liczne tłumaczenia z języka angielskiego. Córka wspomina, że odkąd sięga pamięcią, na biurku ojca leżało mnóstwo słowników do tłumaczeń przysięgłych dokumentacji technicznych. Niestety zachowały się tylko dwie informacje: o tłumaczeniu dla „Dziennika Łódzkiego” notatki z pisma kanadyjskiego „The MAIL-STAR”⁵⁵ oraz prospekt maszyny drukarskiej Sp. Akc. z Heidelbergu dla „Przekroju”⁵⁶.

Pomimo rozlicznych obowiązków, dolegliwości zdrowotnych i trudności, jakie spotykał w swoim życiu, na zawsze pozostał w pamięci córki jako niezwykle delikatny, wyrozumiały i troskliwy ojciec. Wspomina, że w każde wakacje wyjeżdżali na kilka dni nad morze, często zabierając również jej przyjaciółkę. Z samego rana znajdowały przygotowane gorące kakao i świeże bułeczki. Sam uwielbiał kąpiel w morzu wczesnym ran-

⁵² PABR, ZDIZ, Skan – umowa zlecenie, Łódź, 3 X 1960, zawarta w Łodzi z Towarzystwem Wiedzy Powszechnej Stowarzyszeniem Wyższej Użyteczności, Zarząd Wojewódzki.

⁵³ PABR, ZDIZ, Skan – umowa zlecenie, Łódź, 1 X 1968, zawarta w Łodzi z Państwową Wyższą Szkołą Muzyczną Wojewódzki.

⁵⁴ PABR, ZDIZ, Skan – umowa o pracę na czas określony od 1 IX 1969 do 3 VIII 1970 r. zawarta w Łodzi z Państwową Szkołą Medyczną Techników Dentystycznych.

⁵⁵ PABR, ZDIZ, Skan – pismo, Łódź, 20 XII 1968.

⁵⁶ PABR, ZDIZ, Skan – pismo, Łódź, 22 I 1969.

kiem. Choć jej relacje z ojcem były doskonałe, na temat swoich wojennych losów niewiele mówił.

Odnaleziono dokumenty potwierdzające przyznanie Ignacemu Zielińskiemu dwóch odznaczeń: 1. – w dniu 1 stycznia 1949 r. Minister Obrony Narodowej nadał ob. Ignacemu Zielińskiemu Śląski Krzyż Powstańczy na podstawie dekretu Prezydium Krajowej Rady Narodowej z dnia 8 października 1946 r.⁵⁷; 2. – 1 grudnia 1957 r. Prezes Rady Ministrów nadał obywatelowi Ignacemu Zielińskiemu Medal Zwycięstwa i Wolności 1945 roku na podstawie dekretu Krajowej Rady Narodowej z dn. 26 października 1945 r. o ustanowieniu Medalu Zwycięstwa i Wolności 1945 r.⁵⁸

Ignacy Zieliński zmarł 29 sierpnia 1971 r.

Naukowa eksploracja rozległych, wielokierunkowych aktywności Ignacego Zielińskiego w czasie i po II wojnie światowej w Wielkiej Brytanii nie została zakończona. Badanie jego „portretu” wymaga poszerzenia o dokumenty znajdujące się w największej polskiej instytucji archiwalno-muzealnej na emigracji – Instytucie Polskim i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie. Tam bowiem znajdują się zabezpieczone zasoby archiwalne opisanych w artykule czterech placówek oświatowych, z takim powodzeniem prowadzonych w Glasgow przez Ignacego Zielińskiego. Pomimo zamieszczonych w ubiegłym roku ogłoszeń w „Tygodniu Polskim” edytowanym w Londynie, a mającym zasięg w całej polskiej diasporze w Zjednoczonym Królestwie, nie udało się nawiązać kontaktu z osobami, które w tamtym okresie z nim współpracowały lub go znały. Pandemia COVID-19 uniemożliwiła dalsze peregrynacje, ponieważ londyńska placówka jest zamknięta do odwołania. Mamy nadzieję, że zapomniana i niedoceniona postać Ignacego Zielińskiego pobudzi refleksję czytelnika na temat losu wielu prawych Polaków z ogromnym potencjałem intelektualnym, a zbywanych milczeniem i skazanych na trudną codzienną egzystencję przez władze komunistyczne w naszym kraju.

Pragnę z całego serca podziękować Pani Profesor Jolancie Chwastyk-Kowalczyk, której wiedza i zaangażowanie pozwoliły ocalić od zapomnienia niespokojne losy mojego Ojca Ignacego Zielińskiego – Barbara Radziłowska, córka.

⁵⁷ PABR, ZDIZ, Skan – nr legitymacji 013868.

⁵⁸ PABR, ZDIZ, Skan – Pismo – Warszawa z dn. 1 XII 1957 r. z okrągłą pieczęcią z godłem polskim – orłem bez korony Urzędu Rady Ministrów.

REFERENCES (BIBLIOGRAFIA)

Archival sources (Źródła archiwalne)

Prywatne archiwum Barbary Radziłowskiej w Poznaniu:
Zbiór dokumentów Ignacego Zielińskiego.

Printed sources (Źródła drukowane)

Blum A., *Moja zimna wojna. Wspomnienia emigracyjne*, Londyn 1984.

Press (Prasa)

„Dziennik Polski” 1943.
„Myśl Lotnicza” 1942, 1945, 1946.
„Orzeł Biały” 1950.
„Skrzydła” 1946.

Studies (Opracowania)

- Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland*, t. 8, *Supplements to 1939–1982*, London 2001.
- Broncel Z., *Marginesy emigracji*, „Kultura” 1956, nr 4 (102).
- Chwastyk-Kowalczyk J., *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych*, Kielce, 2011.
- Nurek M., *Gorycz zwycięstwa. Los Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie po II wojnie światowej 1945–1949*, Gdańsk 2009.
- Pstrokoński S., *Kapitulacja Polskich Sił Zbrojnych. Ocena, konsekwencje, odpowiedzialność*, Londyn 1948.
- Radomski J.A., *Demobilizacja Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w latach 1945–1951*, Kraków 2009.
- Radzik T., *Szkolnictwo polskie w Wielkiej Brytanii w latach II wojny światowej*, Lublin 1986.
- Rocznik Bibliograficzny druków w języku polskim oraz w językach obcych o Polsce wydanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej 1.I.1942–31.XII.1942/ Bibliographical Year Book Works in Polish and works relating to Poland, 1.I.1942-31.XII.1942*, oprac. T. Sawicki, t. 2, Edinburgh 1943.
- Rocznik Bibliograficzny druków w języku polskim oraz w językach obcych o Polsce wydanych poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej 1.I.1943–31.XII.1943/ Bibliographical Year Book Works in Polish and works relating to Poland, 1.I.1943-31.XII.1943*, oprac. T. Sawicki, t. 3, Edinburgh 1944.
- Wańkiewicz M., *Kundlizm*, Rzym 1947.
- Wyrwa T., *Bezdroża dziejów Polski. Kraj i emigracja po 1 września 1939 roku*, Lublin 1998.
- Zabielska J., *Bibliography of Books in Polish or Relating to Poland*, t. 1, (1939–1951), London 1960.
- Zweig F., *Robotnik polski w Anglii*, „Kultura” 1954, 3.

Websites (Strony internetowe)

<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=Baza+KRAK7> [dostęp: 25 VI 2020].

NOTA O AUTORACH

Jolanta Chwastyk-Kowalczyk – prof. zw. dr hab., pracuje w Katedrze Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej w Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach. W latach 2009–2012 pełniła funkcję zastępcy dyrektora do spraw naukowych, a w latach 2012–2016 – dyrektora macierzystego Instytutu. Od 2012 do 2019 r. kierownik Zakładu Dziennikarstwa, a od października 2020 r. kierownik Zakładu Komunikacji Społecznej. Jej polem badawczym jest prasa wychodźcza i emigracyjna, szczególnie w Wielkiej Brytanii. Autorka ponad 150 artykułów naukowych oraz dziewięciu publikacji zwartych: *„Bluszcz” w latach 1918–1939. Tematyka społeczna oraz problemy kultury i literatury* (Kielce 2003); *Londyński „Dziennik Polski” 1940–1943* (Kielce 2005); *Londyński „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza 1944–1989. Gazeta codzienna jako środek przekazu komunikatów kulturowych* (Kielce 2008); *Katyń, dipisi, PKPR na łamach polskich czasopism uchodźczych* (Kielce 2011); *Obraz edukacji Polaków na obczyźnie na łamach czasopism emigracyjnych* (Kielce 2014); *„Technika i Nauka” – elitarne czasopismo Stowarzyszenia Techników Polskich w Wielkiej Brytanii* (Kielce 2015); *Londyński „Nowy Czas” na początku XXI wieku* (Kielce 2019); *Londyński „Pamiętnik Literacki” – organ Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie – w latach 1976–2018* (Kielce 2019); *Polskie dziennikarki na emigracji w XX i XXI wieku* (Kielce 2021). Członek (od 2010 r.) Komisji Prasoznawczej PAN Oddział Kraków, od marca 2015 r. członek, od 2019 r. sekretarz naukowy Zarządu tej Komisji; profesor afiliowany PUNO w Londynie. Od 2012 r. – redaktor naczelna wznowionych *„Zeszytów Naukowych PUNO”* (Londyn). W latach 2008–2017 – sekretarz naukowy i współredaktor *„Rocznika Bibliologiczno-Prasoznawczego”* (Kielce). Brała czynny udział w kilkudziesięciu konferencjach naukowych krajowych o zasięgu międzynarodowym i zagranicznych, których tematyka obejmowała medioznawstwo, politologię, socjologię, historię, bibliologię, pedagogikę. Prowadzi tematyczne seminaria magisterskie i doktorskie o tematyce emigracyjnej na UJK oraz PUNO.

Barbara Radziłowska – doktor nauk weterynaryjnych, była zatrudniona na stanowisku lekarza weterynarii na terenie Wielkopolski. Obecnie przebywa na emeryturze.